УДК 631.16

ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА В УМОВАХ РИНКУ

Кукса Л.В.

Розглянуто проблеми інноваційного розвитку садівництва в сучасних умовах. Доведено особливу роль науково-консультаційного забезпечення галузі. Запропоновано створення спеціалізованих регіональних інноваційних служб.

Вступ. Сучасний стан садівництва України характеризується зменшенням площ плодово-ягідних насаджень, урожайності плодів та ягід і, як наслідок, виробництва продукції галузі. Причинами такої ситуації є неготовність садівників до діяльності у ринкових умовах, неефективність реформування аграрного сектору, невизначеність у питаннях використання землі, особливо під плодово-ягідними насадженнями, відсутність стратегії розвитку тощо. Галузь садівництва потребує організації продуктивного інноваційного розвитку в умовах ринку. Відчувається дефіцит нових технологій, розробка яких розтягується на багато років. В значній мірі це обумовлено недосконалістю методології планування та проведення досліджень, а також організації їх впровадження.

Проблемам виробництва та ефективності садівництва, створення раціональних економічних відносин, вивчення форм господарювання в ринкових умовах, ціноутворення, діяльності підприємств-виробників садівничої продукції присвячені праці провідних економістів-аграрників О.М. Шестопаля, О.Ю. Єрмакова, А.І. Шумейко, В.А. Рульєва та багатьох інших.

Методика дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад організації інноваційного розвитку садівництва в умовах ринку. Для розв'язку поставленої задачі використовувалися методи порівняння, системного аналізу і синтезу.

Результати дослідження. Ситуація в садівництві та виноградарстві України зараз є близькою до критичної. В усьому світі ця галузь активно розвивається, а в Україні площі плодово-ягідних і виноградних насаджень продовжують знижуватися (табл. 1).

1. Індекси площ плодово-ягідних і виноградних насаджень за роками, %[*]

Показник	1995	2000	2002	2004	2006
	до базового 1990 р. (100%)				
Площа плодово-ягідних насаджень	93,3	49,9	43,4	37,1	33,0
у т.ч. у плодоносному віці	93,7	55,6	48,8	41,3	36,5
Площа виноградних насаджень	88,1	62,5	58,5	55,1	52,8
у т.ч. у плодоносному віці	96,5	69,2	63,6	58,0	53,1

[*] *За даними Держкомстату України [3].*

Згідно з оцінками фахівців з аграрного маркетингу [4], протягом останніх п'яти років в Україні стабільно зростає попит на свіжі фрукти, ягоди та виног-

рад, збільшуються і вимоги споживачів до якості продукції та її упаковки. Дефіцит ягід, фруктів і винограду на українському ринку покривається за рахунок імпорту, що призводить до збільшення внутрішніх цін на цю продукцію. Здавалося б, високі ціни повинні приваблювати інвесторів до галузі. Однак тенденція зменшення площ під садами триває.

Організація ринку інновацій для садівництва полягає, насамперед, у визначенні пріоритетів розвитку галузі та першочерговості вирішення проблем. Питаннями інтенсифікації садів і виноградників опікуються Українська академія аграрних наук, Державна служба з охорони прав на сорти рослин, Головна державна інспекція з карантину рослин і Українська державна помологічна інспекція. Ще більше наближені до проблем галузі ННЦ "Інститут виноградарства та виноробства ім. В.Є. Таїрова", Національний інститут винограду і вина "Магарач", Центральна лабораторія виноробної промисловості. Інтереси сільськогосподарських виробників і переробників фруктової продукції відстоюють також галузеві громадські організації: корпорація "Укрвинпром", концерн "Укрсадвинпром", асоціація "Виноградарі та винороби України", Всеукраїнська асоціація виробників продукції садівництва та виноградарства. Цими організаціями розробляються пропозиції щодо проведення кадастру виноградників, стандартизації садивного матеріалу, чіткого районування певних сортів винограду, які б через певний час стали візиткою України, як це зроблено в європейських країнах, виробниках вина. Також обговорюються питання інвестування галузі, співпраці з банківськими установами. За державними даними у 2005 р. у галузь садівництва приватним бізнесом було вкладено близько 1,3 млрд. грн. За інформацією заступника директора Департаменту ринків продукції рослинництва, державним бюджетом 2007 р. на розвиток і підтримку галузі за різними програмами вкладено 247,8 млн. грн. [4]. Для того, щоб використання допомоги держави було ефективним, актуальною є проблема впровадження нових сучасних технологій вирощування садів і виноградників й виробництва готової продукції.

Поняття інновація означає нововведення при розробці та створенні нової високоякісної конкурентоспроможної продукції на основі досягнень науково-технічного прогресу та передової практики, та, насамперед, впровадження принципово нової техніки і високих технологій, ринкової організації та управління виробництвом.

Ефективність інноваційного процесу суттєво залежить від діяльності інформаційно-консультаційних служб. Садівництво – одна з найбільш наукоємних галузей сільгоспвиробництва і особливо гостро потребує розвитку консультаційних послуг. В той же час садівництво має свою специфіку, яка полягає в тривалому періоді створення і експлуатації багаторічних насаджень. Тому в садівництві потрібні не лише разові консультації з проведення агротехнічних заходів, а й постійне науково-консультаційне забезпечення. Специфічність галузі вимагає створення спеціалізованих регіональних інформаційно-консультаційних служб, в структурі яких необхідно передбачити три основні напрями діяльності: інноваційного маркетингу, консультування та інноваційного проектування.

На базі регіональних інноваційної служб в садівництві може бути створена державна інформаційно-консультаційна служба, а також нові посередницькі структури, завданням яких повинна стати передача технологій від науки до виробництва, інші комерційні підприємства з надання послуг в садівництві.

Для підвищення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств необхідно на державному рівні створити сприятливі організаційно-економічні умови для функціонування ринкової економіки, що забезпечить, зокрема, стабілізацію економічної ситуації в Україні, заходи з реформування аграрного сектору на засадах приватної власності, проведення земельної реформи та формування ринку землі, розвиток конкуренції.

Підтримка державою наукової сфери, яка полягає у фінансуванні наукових досліджень і розробок в садівництві за рахунок державного бюджету, забезпечує збереження наукового потенціалу в галузі. Зростання фінансового забезпечення садівництва дозволить підняти технологічний рівень розробок, їх комплексність і відповідність вимогам ринку, що стимулюватиме їх освоєння.

У зв'язку зі складним фінансовим становищем сільськогосподарських підприємств нині гостро постала проблема збільшення інвестицій у створення плодових і ягідних насаджень. Вирішення її можливе за умови реалізації комплексу технологічних та організаційних заходів щодо підвищення продуктивності існуючих насаджень і на цій основі зростання прибутковості галузі. Через обмеженість у сільськогосподарських підприємств власних коштів та малодоступність кредитних ресурсів знизились їх інвестиційні можливості, а в зв'язку з цим і попит на наукові розробки в садівництві, який значною мірою залежить від темпів оновлення насаджень. Стимулювання інвестицій на закладання насаджень сприятиме активізації інноваційної діяльності садівницьких підприємств [2].

Державі необхідно розвивати гнучку кредитну політику в галузі садівництва: широко використовувати безпроцентні інноваційні позики, а також пільгові кредити, з процентною ставкою нижчою від комерційної. Пропонується поряд з безпроцентним інноваційним кредитом надавати пільгові кредити. Оскільки вартість комерційного кредиту зараз складає близько 18-20%, то пільговий кредит також стимулював би закладання насаджень уже освоєними технологіями. В процесі стабілізації економічної ситуації в Україні в останні роки вартість комерційних кредитів знижується. Відповідно повинна знижуватись і вартість пільгових кредитів з розрахунку оплати позичальником третьої частини від комерційної процентної ставки.

Термін повернення коштів повинен бути більш тривалим, за який забезпечувалась би окупність саду. Для стимулювання переходу на нові інтенсивні технології частка короткострокових кредитів має поступово зростати. Позичальник повинен оплачувати 30% вартості проекту, що підвищить відповідальність за ефективність використання коштів.

Для оперативного та висококваліфікованого вирішення питань кредитування інноваційних проектів закладки насаджень плодових і ягідних культур пропонується створити спеціалізований інноваційний фонд в галузі садівництва, який повинен займатися відбором проектів для надання пільгових кредитів.

Причому не обов'язково, щоб такий фонд був загальнодержавним. Інноваційні фонди в галузі садівництва доцільно створювати в окремих регіонах, де є необхідний науковий потенціал та потреба стимулювати інноваційну діяльність для виходу галузі на більш високий технологічний рівень [1].

Розробка інноваційної політики повинна проводитись як на державному, так і на регіональному рівні. До розробки інноваційної політики, проведення експертизи проектів садів, інноваційного проектування, консультування сільськогосподарських товаровиробників необхідно залучати наукові установи. Для оплати цих робіт має бути передбачене відповідне фінансування. Найбільш важливим напрямом регіональної інноваційної політики повинно бути раціональне використання коштів 1%-го збору на розвиток садівництва для стимулювання переходу садівницьких господарств на нові технології виробництва плодів і ягід.

З метою прискорення переходу на нові інтенсивні технології виробництва плодів і ягід в регіоні необхідно здійснити цілий ряд організаційних заходів– розробити і реалізувати обласну програму розвитку садівництва на основі стимулювання інноваційної діяльності. Основними принципами програми повинні стати організація тісної взаємодії обласних органів влади і управління сільським господарством, наукових установ і закладів освіти з садівницькими підприємствами та повне забезпечення кредитними ресурсами, необхідними для закладання насаджень та розвитку розсадництва.

Висновок. Основною причиною низького рівня забезпечення населення плодами та ягодами в Україні є повільна розробка та впровадження сучасних високоефективних технологій виробництва продукції садівництва, що обумовлено, передусім, слабкою матеріально-технічною базою як наукових установ, так і сільськогосподарських підприємств. Як наслідок цього, відчувається дефіцит нових технологій, розробка яких розтягується на багато років.

В значній мірі це обумовлено недосконалістю методології планування та проведення досліджень. Для підвищення інноваційної активності садівницьких господарств недостатньо лише ринкових стимулів, необхідні зміни державної аграрної політики, однією з основних стратегічних цілей якої має стати переведення сільськогосподарської сфери на прогресивні, економічні, наукові, техніко-технологічні та інформаційні засади розвитку, спрямування інноваційної політики на оновлення як технологій, так і організації виробництва.

Список використаних джерел

1. Крючкова І.В. Структурні чинники розвитку економіки України. – К.: Наук. думка, 2004. – 317 с.
2. Маменко О.М., Росоха В.В., Ярмолицький В.К. Інноваційно-технологічне забезпечення сільськогосподарського виробництва в системі УААН // АгроІнком. – 2007. – №5-6. – С.76-80.
3. Статистичний щорічник України 2006 / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: ТОВ „Видавництво „Консультант”, 2007. – 551 с.
4. Сучасні технології у садівництві та виноградарстві // Агрооглядь: овочі та фрукти. – www.lol.org.ua. – Інформація для плодоовочевого бізнесу СНД.

Для повышения инновационной активности садоводческих хозяйств недостаточно только рыночных стимулов, необходимы изменения государственной аграрной политики, одной из основных стратегических целей которой должен стать перевод сельскохозяйственной сферы на прогрессивные, экономические и научные основы развития.

It is shown that market stimuli are insufficient for enhancing the innovation activity of horticultural enterprises. To solve this task it is necessary to change the state agrarian policy. Transition of agricultural sphere to progressive economic and scientific foundation of development is to become one of its strategic aims.